

Kuuntele, keskustele ja toimi – yhdessä nuorten kanssa

Rikoksentorjuntaneuvosto näkee, että hiljaisuuden kulttuuri nuorten kokemien ja tekemien rikosten ympärillä pitää murtaa. Sekä nuoret itse että heidän kanssaan työtä tekevät tarvitsevat rohkaisua ja työkaluja sensitiivisistä asioista kysymiseen ja niistä puhumiseen.

Nuorilla on paljon tietoa nuorisokulttuurisista ilmiöistä, kuten nuorten vertaissuhteiden jännitteistä ja valtasuhteista. Tämä tieto jää usein nuorten omaksi tiedoksi, koska he ovat haluttomia puhumaan aikuisille.

Erilaiset arkiset jännitteet ja nuorten kamppailut vertaissuhteiden verkostossa voivat olla rikosten ja niiden uhriksi joutumisen taustalla. Joissakin tapauksissa nuoren voi olla vaikea kieltäytyä vääränä pitämästään teosta säilyttääkseen asemansa kavereiden silmissä. Toisinaan taas kaltoinkohtelusta ei uskalleta kertoa, koska pelätään aikuisten ylimitoitettuja reaktioita tai oman maineen menettämistä. Joillakin nuorilla on kokemuksia siitä, että kertominen ei lopulta johda mihinkään.

Samaan aikaan nuorille voi olla epäselvää, millaiset teot ovat virallisesti rikoksia ja millaisia rangaistuksia tai muita seuraamuksia, kuten vahingonkorvauksia, niistä voi seurata. Nuoret tarvitsevat näistä asioista tietoa ja avointa keskustelua. Mahdollisuuksia tällaisiin keskusteluihin on tällä hetkellä kuitenkin valitettavan vähän.

Vaikeista asioista vaikeneminen on epäeettistä

Nuoret eivät puhu, jos sukupolvien välisiä suhteita leimaa epäluottamus ja vaikenemisen muuri. Vastuu muurin ylittämisestä on aikuisilla. Aikuiset kuitenkin usein välttelevät sensitiivisiä aiheita eivätkä halua keskustella nuorten kanssa esimerkiksi seksuaalisen väkivallan tai häirinnän mahdollisuudesta. Kielteisistä asioista puhumisen voidaan pelätä vahingoittavan nuorta. Ei ehkä haluta pelotella asioilla, joita ei ole vielä tapahtunut.

Toisinaan aikuiset myös ummistavat silmänsä nuoren ongelmilta tai ajattelevat niiden kuuluvan nuoruuteen ja nuorten maailmaan, johon aikuisten ei pidäkään tunkeutua.

Vaikka puuttumista saatetaan pitää hienovaraisuutena, silmien ummistaminen on pikemminkin piittaamattomuutta. Jokaisen aikuisen velvollisuus on kysyä, mitä nuorelle kuuluu, jos näyttää siltä, että kaikki ei ole hyvin.

Nuorten kanssa arkea kodeissa, kouluissa ja harrastuksissa elävät aikuiset tarvitsevat rohkaisua, tietoa ja neuvoja rikosten ehkäisystä sekä rohkaisua ja työkaluja kysymiseen ja puheeksi ottamiseen.

Nuorten arvostava kohtaaminen ja puheeksiottamisen menetelmät

Kouluterveydenhuollossa käytetään erilaisia menetelmiä ja lomakkeita, joiden avulla voi ottaa puheeksi vaikeita asioita, kuten perheessä tapahtuvaa väkivaltaa ja päihteiden käyttöä. Näitä välineitä on hyvä käyttää nuorten kanssa keskustelun avaajina, ja samalla tarjota relevanttia tietoa nuorille.

Nuorisotyön asiantuntemusta hyödynnetään liian vähän epämukavien ja vaikeiden asioiden käsittelyssä yhdessä nuorten kanssa. Nuorisotyön keskeisintä asiantuntijuutta on nuorten kokonaisvaltainen kohtaaminen ja dialogisen suhteen rakentaminen nuoriin. Nuorisotyöntekijä on siellä missä nuoretkin: nuorisotaloilla, kaduilla, kouluilla, kauppakeskuksissa ja sosiaalisessa mediassa. Rikksentorjuntaneuvosto suosittaa, että nuorisotyön asiantuntijuutta hyödynnetään rikosten ennaltaehkäisyyn tai rikoksiin puuttumisen kysymyksissä koulujen, lastensuojelun ja poliisin tukena. Tärkeää on nuorten arvostava, kokonaisvaltainen ja yksilöllinen kohtelu myös silloin, kun he ovat joutuneet rikosten uhreiksi tai rikkoneet normeja.

Usein nuorten tekemien rikkeiden ja normirikkomusten taustalta löytyy vaikeita tunteita siitä, että ei ole tullut arvostetuksi tai kohdatuksi, vaan tarpeet on ohitettu. Pahimmillaan nämä ovat kaltoinkohtelun kokemuksia. Tämän dynamiikan selville saaminen ja siihen vaikuttaminen edellyttävät paneutumista nuoren tilanteisiin. Etsivän nuorisotyön keinoin voidaan auttaa tuen tarpeessa oleva nuorta ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja tuen piiriin, joilla edistetään hänen osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille.

#metoo: nuorten kokemaan seksuaaliseen häirintään on puuttuva kouluissa ja harrastustoiminnassa

Viime aikojen yksi paljon puhuttaneista aiheista on ollut sosiaalisissa medioissa nopeasti levinnyt #metoo-kampanja. Kouluterveyskyselyiden mukaan nuoret kohtaavat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa jopa useammin kuin aikuiset. Siksi nuorten kanssa työskentelevien pitää kertoa nuorille, mikä on häirintää ja väkivaltaa ja keskustella näistä asioista nuorten kanssa. Nuoret tarvitsevat tietoa, mitä näissä tilanteissa voi tehdä, kenelle kertoa, miten rikoksen voi ilmoittaa poliisille ja mistä voi saada tukea poliisin ja oikeusviranomaisten kanssa asioimiseen.

Rikksentorjuntaneuvosto suosittaa, että nuorille opetetaan turvataitoja ja kerrotaan siitä, mitkä ovat oman kehon rajat ja miten toisen rajoja kunnioitetaan. Turvataitojen avulla nuori oppii suojelemaan itseään ja puolustamaan rajojaan.

Opetushallitus on laatinut oppaan kouluille seksuaaliseen häirintään puuttumisesta ja opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistämässä kampanjaa tasa-arvon edistämiseksi ja väkivallan vastustamiseksi liikunta- ja nuorisotyössä. Harrastustoiminnan parissa toteutetaan kysely häirinnän yleisyydestä.

Rikksentorjuntaneuvosto pitää hyvänä, että urheilun ja liikuntaharrastusten parissa on tunnustettu asia ja laadittu ohjeet häirintään puuttumiseksi.

Näitä toimintatapoja on syytä viedä myös muiden harrastusten piiriin. Rikksentorjuntaneuvosto suosittaa, että harrastusleirien ja -matkojen järjestäjät valmistautuvat etukäteen laatimalla ohjeistukset ja jakamaan ne osallistujille seksuaalisen häirinnän tilanteiden varalle. Esimerkkejä ohjeistuksista on koottu rikksentorjuntaneuvoston verkkosivuille.

Nuoret mukaan rikosten ehkäisyyn

Nuoret itsekin voivat tehdä paljon rikosten ja kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi ja puuttua tilanteeseen ns. sivustakatsojan roolista. Nuorten kanssa on hyvä keskustella siitä, miten he voivat puuttua tilanteisiin, joiden luonne mietityttää, ystävänä, luokkakaverina, harrastusten piirissä tai vaikka ohikulkijoina. Tällaiset tilanteet voivat olla kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa. Asiasta puhuminen tuottaa valmiuksia toimia vaikeissa tilanteissa.

Nuoret ovat paljon sosiaalisessa mediassa. Medialla on suuri vaikutus nuorten ajatteluun – siellä on paljon hyödyllistä tietoa, mutta myös väärää tietoa ja haitallista sisältöä, jota nuoren voi olla vaikea arvioida. Mediaympäristössä nuori voi kohdata esimerkiksi kiusaamista, vihapuhetta tai huumekauppaa. Nuoret saattavat esimerkiksi kuvata tappeluita, vaarallisia temppuja tai arkaluontoisia tilanteita, ja levittää videoita netissä. Sosiaalisen käyttäjinä nuoret tietävät ensimmäisinä, mitä näissä ympäristöissä liikkuu. Nuoret itse voivat puuttua sosiaalisessa mediassa liikkuvien haitallisten ilmiöiden leviämiseen. Rikksentorjuntaneuvosto pitää tärkeänä, että nuorille annetaan faktatietoa siitä, millaisia tapauksia voidaan pitää esimerkiksi kunnianloukkauksina tai tekijänoikeuksien rikkomisina näissä ympäristöissä ja millaisia rikosoikeudellisia ja muita seuraamuksia niillä voi olla.

Nuorilla on paras tieto omaan elämäänsä liittyvistä kysymyksistä. Kaikilla nuorilla on näistä asioista mielipiteitä, mutta vain osa uskoo, että aikuiset haluavat kuunnella ja ottaa heidän näkökulmansa vakavasti. Nuoret ovat asiantuntijoita esimerkiksi turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Nuoria on syytä kuunnella tarkasti siitä, mitkä tilat ja paikat mielletään turvattomina ja miten niiden viihtyisyyttä voitaisiin parantaa. Tämä asiantuntemus on otettava tehokkaammin käyttöön ottamalla nuoria mukaan esimerkiksi asuinalueiden tai vaikkapa kirjastojen kaltaisten julkisten tilojen suunnitteluun, kutsumalla nuoria turvallisuuskävelyille yhdessä aikuisten ja päätöksentekijöiden kanssa tai konsultoimalla nuorisovaltuustoja näistä kysymyksistä. Paitsi että nämä toimenpiteet lisäävät asuinalueiden turvallisuutta, ne myös vahvistavat nuorten luottamusta kykyihinsä vaikuttaa sekä yhteisössään ja yhteiskunnassa. Näin heille tarjotaan mahdollisuus kokea, että heidän mielipiteillään on väliä. Tämä on erityisen tärkeää niille nuorille, joiden luottamus yhteiskuntaan on heidän taustojensa tai elinolosuhteidensa vuoksi lähtökohtaisesti heikko.